

קרימינולוגיה ומשפטים

שם ביה"ס:
תיכון חדש

ישוב:
הרצליה

תחום הדעת:
מדעי החברה

מס' יחידות לימוד:
5

סמל מוסד:
570192

כותבת התכנית:
מיכל עציון

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי

תאריך עדכון
תש"ף

תכנית לימודים ייחודית בקרימינולוגיה ומשפטים

תיכון חדש הרצליה החל משנת תשע"ט

נושאים עיקריים:

- קרימינולוגיה תיאוריות קרימינולוגיות
- קרימינולוגיה חיובית
- cybercrime : פשיעת סייבר
- סמים
- פנולוגיה (תורת הענישה),
- ויקטימולוגיה (תורת הקורבנות).
- התנסות מעשית סיורים לימודיים בגופי מערכת אכיפת החוק (משטרה). סיורים לימודיים במערכת התקון (מוסד גמילה).

התפיסה הרעיונית של התכנית

תחום הדעת וארגון: התכנית בנויה בצורה דדוקטיבית כלומר מהכלל אל הפרט. כל תחום יילמד מתוך מקורות ביבליוגרפיים שונים ומחקרים רלוונטיים בנושא. להלן עיקר הנושאים שילמדו:

- א. מושגים בסיסיים בקרימינולוגיה.
- ב. הגורמים לעבריינות(תיאוריות בקרימינולוגיה).
- ג. קרימינולוגיה חיובית
- ד. פשיעת סייבר
- ה. עבריינות סמים.
- ו. מוסדות אכיפת החוק המטפלות בעבריינות.
- ז. תורת הענישה (פנולוגיה)
- ח. ויקטימולוגיה (תורת הקורבן)

מטרות העל

הקניית מושגי יסוד בקרימינולוגיה.

הקניית דרכי חשיבה.

הקניית ידע/תדע, הבנה ויכולת ניתוח בשאלות חברתיות.

הקניית ידע/תדע על סביבת סייבר איומיו והשפעותיו החברתיות, פליליות, כלכליות

מודעות להשפעות השונות המעצבות את זהות התלמיד/ה האישית.

חיזוק הרגשת ההשתייכות של התלמיד/ה לקהילה.

פיתוח סבלנות כלפי אוכלוסיות שונות בחברה.

לימוד תהליכי עזרה-עצמית

חינוך להתנדבות ונתינה ללא קבלת תמורה

מטרות אופרטיביות

בתחום הקוגניטיבי

ברמת הידע/תדע

התלמיד/ה ידע/תדע מושגים מתחום המשפטים והקרימינולוגיה

התלמיד/ה ידע/תדע מושגי יסוד הקשורים בסטייה ובעבריינות.

התלמיד/ה ידע/תדע את הגורמים לעבריינות.

התלמיד/ה ידע/תדע על כוחן של השפעות חיוביות בהפסקת עבריינות ובמניעתה.

התלמיד/ה יכיר/תכיר חוקים הקשורים למדיניות הענישה בישראל

התלמיד/ה יכיר/תכיר את הפנומן העברייני.

התלמיד/ה יכיר/תכיר את עולם הסייבר, איומיו הפליליים והתגוננות אפשרית מולם

התלמיד/ה ידע/תדע להבחין בין סוגי עבריינים.

התלמיד/ה יכיר/תכיר את סוגי הסמים.

רמת ההבנה

התלמיד/ה יגדיר/תגדיר מושגים הקשורים בקרימינולוגיה: סטייה, פשע, עוון, עונש.

התלמיד/ה יסביר/תסביר תופעות של עבריינות על פי התיאוריות החברתיות, ביולוגיות ופסיכולוגיות.

התלמיד/ה יסביר/תסביר על פשעי סייבר, סוגי פשיעה בסייבר, שיטות טכנולוגיות לפשיעה בסייבר, סוגי פושעים בסייבר.

התלמיד/ה יסביר/תסביר על כוחות מחברים ומאחדים ברמה בין-אישית, ברמה תוך-נפשית וברמה רוחנית, הקשורים בצמצום פשיעה ומניעתה.

התלמיד/ה יסביר/תסביר תיאוריות המתקשרות לסמים.

התלמיד/ה יסביר/תסביר מהם סוגי המאסר הקיימים.

ברמת הישום

התלמיד/ה יקשר/תקשר בין השימוש סמים לאסכולות חברתיות.

התלמיד/ה יפתח/תפתח יכולת לדון בשאלות חברתיות תוך ניתוח מקרים מחיי היום יום ויישום על פי התיאוריות הנלמדות.

התלמיד/ה יקשר/תקשר בין מושגי סייבר לפרשיות אמת.

התלמיד/ה יפתח/תפתח יכולת לאתר חוויות בחייהם כחוויות חיוביות ואינטגרטיביות (בדומה לפסיכולוגיה חיובית).

התלמיד/ה יישם/תיישם הכללות ומסקנות מתחום קרימינולוגיה לבעיות חברתיות אקטואליות.

התלמיד/ה ינתח/תנתח מקרים מהאינטרנט ויישם/תיישם אותם על התיאוריות הנלמדות.

ברמת האנליזה

התלמיד/ה יתרגל/תתרגל הבנת נתונים מתוך טבלאות ותרשימים

התלמיד/ה ינתח/תנתח תהליכים במשפחה הגורמים לעבריינות.

התלמיד/ה יבחין/תבחין בין פשיעת סייבר שונה, התמודדות מערכת האכיפה עם פשעי סייבר.

התלמיד/ה יבחין/תבחין בכח המרפא של החיובי בחוויות החיים.

התלמיד/ה יבחין/תבחין בין סוגי מאסר.

התלמיד/ה יבחין/תבחין בין סוגים שונים של עבריינות על פי תיאוריות.

התלמיד/ה יבחין/תבחין בין סוגי האלימות השונים.

התלמיד/ה ישווה/תשווה בין סוגי טיפול.

ברמת הסינתזה

התלמיד/ה יסביר/תסביר את הקשר בין הגירה ופשעה.

התלמיד/ה יסביר/תסביר את הקשר בין העברה לשיטת הטיפול הנדרשת.

התלמיד/ה יציע/תציע דרכי התמודדות עם פשיעת סייבר בעולם ובישראל.

התלמיד/ה יסביר/תסביר ויחזק את הכוח המאחד בין עוברי חוק וחברי הקהילה הנורמטיבית ולא דווקא להדגיש, או לתת עדיפות לכוחות "מפרידים" הנמנים עם גופי אכיפה.

התלמיד/ה יציע/תציע דרכים לפתרון האלימות בילדים.

התלמיד/ה יסיק/תסיק מסקנות מתוך נתונים מטבלה.

ברמת הערכה

התלמיד/ה יבדוק/תבדוק את הקשר בין לחץ חברתי לשימוש בסמים.

התלמיד/ה יגלה/תגלה סובלנות כלפי אוכלוסיות חלשות בחברה.

התלמיד/ה יביע/תביע את עמדותיו לגבי התמגנות מדינת ישראל וגופים ציבוריים ופרטיים נגד פשיעת סייבר.

התלמיד/ה יקדם/תקדם אורח חיים פרו-חברתי

התלמיד/ה יביע/תביע עמדות כלפי אלימות.

בתחום מיומנויות

התלמיד/ה יפתח/תפתח כושר ביטוי בכתב ובעל פה.

התלמיד/ה יפתח/תפתח אסטרטגיות של למידה עצמית.

התלמיד/ה יפתח/תפתח סבלנות וסובלנות כלפי דעותיהם של אחרים.

התלמיד/ה יחקור/תחקור את פרשיות האמת בעבריינות סייבר ויזהה את סוגי פשיעת הסייבר שנעשתה בהם

התלמיד/ה יחקור/תחקור נושא הקשור בקרימינולוגיה.

התלמיד/ה ישתף/תשתף בדיונים בכיתה.

התלמיד/ה יתרגלו תהליכי עזרה-עצמית

התלמיד/ה יתנסה/תתנסה בבניית שאלון מחקרי.

התלמיד/ה יחפש/תחפש מחקרים ומקרים הקשורים בקרימינולוגיה מתוך האינטרנט והמדיה בכלל.

בתחום החברתי ערכי

התלמיד/ה יפתח/תפתח עניין וסקרנות כלפי אוכלוסיית העבריינים בישראל.

התלמיד/ה יפתח/תפתח עניין כלפי פשיעת סייבר ויבין את השפעתה המיידית וההקפית על חייו ועל מוסדות בחברה.

התלמיד/ה יפתח/תפתח סבלנות וסובלנות כלפי אוכלוסיות עבריינים בישראל.

התלמיד/ה ייחונך/תכונך להתנדבות ונתינה ללא קבלת תמורה

התלמיד/ה יגבש דעה כלפי המוסד המשפטי בישראל.

הרעיונות המרכזיים והמושגים המרכזיים של התכנית

מושגי יסוד – קרימינולוגיה, נורמה, סטייה, חוק, סדר, סטייה חברתית, יחסיות הסטייה, התיאורטיקנים טיבו וקליי, סוכני סוציאליזציה, שיגור נורמות.

תיאוריות ביולוגיות – אטביזם, עבריינים מלידה, אימבציליות מוסרית, עבריינים בכורח המקרה, קרימינולואיד, מועד, עבריין מקרי, עבריינות אידיאולוגית, תיאורטיקנים: לומברוז, שלדון וגליק, אקטודרם, מזודרם, אנדודרם, אייסנק, אינטרוברט, אקסטרוברט. תורשה וסביבה, אדד-היבט אינטגרטיבי.

תיאוריות פסיכולוגיות – פרויד, פסיכודינאמי, פסיכואנליזה, ארוס, טנאטוס, ליבדו, מודל סטרוקטואלי, איד, אגו, סופר אגו, מודל טופוגרפי, מודע, סמוך למודע, לא מודע. מנגנוני הגנה, הכחשה, התקה, סובלימציה, הדחקה, רציונליזציה, השלכה, תצורת תגובה. אריקסון-ילדות וחברה, זהות/בלבול זהות.

המשפחה ותהליך הסוציאליזציה – התיאורטיקן הירשי, מעורבות, אמונות, קשר רגשי, מחויבות לעתיד. פרסונס, מרד זכרי.

הגירה ופשעה – התנגשות תרבויות, חברת מהגרים, משבר משפחתי.

תיאוריית התיוג – תיוג, למרט, סטיה ראשונית, סטיה משנית, ג'אן ג'אנה, תהליך התיוג, שהם, פידבק, חיזוק, אדד, קרקע מכינה. שימוש החברה בתיוג, יתרונות וחסרונות.

תיאוריית ההתחברות הדיפרנציאלית – סתרלנד, הסביבה המשפחתית, הסביבה החברתית, דמויות משמעותיות, הזדמנויות, התנסות, אחר משמעותי, התחברות דיפרנציאלית, סייקס ומצא, טכניקות ניטרול, גלזר, הזדהות דיפרנציאלית, התחברות דפרנציאלית, מגע ישיר. קרייסי, רה סוציאליזציה.

עבריינות נוער – תת תרבות, אלברט כהן, מעמדות, נסגנים, קבוצת רכוש, קבוצת אלימות, קונפליקטים ריבודיים, סוציאליזציה במשפחה, טרשר, פרסונס, מרד זכרי. דאונס ורוט, תרבות הפנאי.

עבודת משטרה עם נוער – היקף התופעה, בעיות מיוחדות עם נוער, שפיטת נוער.

משטרה-תפקידי המשטרה, זיהוי פלילי

קרימינולוגיה חיובית

פסיכולוגיה חיובית לחץ חברתי, חוסר שליטה עצמית, טראומות נפשיות, וקטור האיחוד, תאוריית הביוש הרה-אינטגרטיבי, קרימינולוגיה משכינת שלום, צדק מאחה, חדילה מפשע, החלמה.

עבריינות סייבר (Cybercrime): מהפכת המידע/תדע והתקשורת העולמית, מרחב הסייבר

(Cyberspace), פשעי סייבר (Cybercrime), סוגי פשיעה בסייבר, שיטות טכנולוגיות לפשיעת סייבר, סוגי פושעים בסייבר

סמים – סם, סוגי סמים, גורמים לשימוש בסמים, תורשתיים, אישיותיים, קוגנטיביים. היבטים פליליים, השפעות הסמים, התמכרות, טיפול.

תורת הענישה עונש, חוק, עבירה פלילית, פשע, עוון, חטא. אסכולה קלאסית ופוזיטיבית. מטרות ענישה, פיוס, טיהור, כפרה, הרתעה, חומרה, ודאות, מהירות, תיקון, טיפול, שיקום, מודל רפואי, מניעה, הגבלה, הרתעה, נקם, תגמול, מודל צדק, אמצעי ענישה, עונשי גוף וקלון, עונש מוות.

מאסר: היבטים הסטוריים, מלחמת השיטות, היבט משפטי, מאסר מודרני, סוגי מאסר, חישוב תקופת מאסר, שחרור אסירים לפני זמנם, ועדת שחרורים. קהילת אסירים.

חלופות למאסר – מאסר על תנאי, העמדה במבחן בתקופת התנאי, מאסר תקופתי, מאסר סופשבוע, מאסר סירוגי, קנס, שיעור קנסות, שירות לתועלת הציבור, שיטת המבחן, שיקום אסירים. אלטרנטיבות לענישה, Three strikes and your out, Sentencing GuideLine.

ויקטימולוגיה – הנס וון האנטינג, שפארד, סוגי קורבנות, אלימות כנגד נשים, אלימות כנגד ילדים.

אסטרטגיות ההוראה-למידה-הערכה

השגת המטרות המגוונות של התכנית דורשת שימוש במגוון שיטות הוראה, ובעיקר בשיטות המאפשרות ללומד להיות פעיל בלמידתו.

נעשה שימוש במגוון שיטות הוראה ובעיקר בשיטות המאפשרות ללומד להיות פעיל.

שיטות ההוראה הרצויות

משאבי הוראה: ספרי לימוד, מאמרים ומחשבים. הספרים היו מאז ומתמיד מקור ידע/תדע מהימן ונח לתלמיד. כיום, בעידן החדש אנו יכולים להשתמש בכל הידע/תדע העצום המצוי במחשב. הגלישה באינטרנט נלמדת היום בבית הספר ומחליפה את הספרים שבהם ישנו רק הידע/תדע הרלוונטי לשיעור ולמבחן. הגלישה באתרים השונים נותנת עוד מימד של חיפוש והעמקה. כמו כן במחשב, מגוון רחב של מקורות: כתבי עת, עיתונים, ירחונים, סטטיסטיקות וכד'. חיפוש אחר חומר רלוונטי יוצר אצל התלמיד/ה אתגור. ישנן תכניות להוצאת תקליטורים חינוכיים, אשר ישמשו את התלמיד/ה בעקבות השיעור. בעזרתו ללמד להגדיר נושאים באופן מדויק, שימוש נכון במונחים וכו'.

עזרי הוראה:

סרטים - התלמיד/הים יצפו במהלך השיעורים בקטעים מתוך סרטים, וזאת על מנת שיוכלו לנתח תיאוריות המתאימות למקרים הנלמדים. (מצ"ב נספח של רשימת סרטים).

סיוורים – התלמיד/הים יערכו סיור בתחנת משטרה ובבית הכלא "אופק" בהרצליה.

הרצאות אורח – הרצאות מפי קציני משטרה וקצינים מבתי כלא, עבריינים לשעבר שעברו תהליך שיקום.

שקפים – הצגת סטטיסטיקות ומושגים.

חקירה באינטרנט – באתרים הממחישים את היקף תופעת העבריינות, הסמים והאלימות, ניתנים כאמצעי עזר לניתוח תיאוריות.

שימוש בהערכה חלופית:

דרכי הערכה ודרכי הערכה חלופיות

באופן כללי לכל אורך הלימוד אנו משתמשות בתרגול ומתן שעורי בית בדרכים שונות.

להלן קיצור השיטות בהן אנו משתמשות בנוסף למסורתיות יותר שצוינו כבר :

- שיג ושיח – הצגת דיבייט בכיתה
- הצגת נושא - הרצאה מול הכיתה באמצעות מצגת
- המשחק הלימודי : באמצעות :
 - מחוללים ליצירת משחק לא ממוחשב
 - יצירת משחק להפעלה באמצעות מחשב
 - יצירת משחק להפעלה באמצעות טלפון חכם
- דוח בעקבות סיור לימודי
- יצירת קומיקס - לצורך הקניית, תרגל או יישום מושגים ותאוריות
- דוח בעקבות צפייה בסרט
- כתיבת נייר עמדה
- הכנת כרזה (פוסטר)
- תצפית
 - תצפית מובנית
 - תצפית פתוחה
- ניתוח נתונים סטטיסטיים

סגנונות למידה :

חקירה – תהליך שבו התלמיד/הים עם מוריהם חוקרים שאלות, מעלים השערות לגבי תשובות לשאלות, מגדירים מושגים ומשתנים, עורכים בדיקות ומסיקים מסקנות. קרימינולוגים משתמשים במגוון שיטות חקר – שיטות עיוניות ושיטות אמפיריות. על ידי הפעלת שיטות החקר בקרימינולוגיה התלמיד/ה יכיר/תכיר את דרכי החקר בקרימינולוגיה, יפתח/תפתח יוזמה ויגלה/תגלה סקרנות.

למידה חווייתית התנסותית – תהליך המשלב פיתוח של חשיבה קוגניטיבית ובנוסף ניתוח ויכולת ביטוי לצד האפקטיבי. התהליך בנוי מחמישה שלבים :

חווייה פעלתנית,

חשיבה רפלקטיבית על החווייה,

הסקת מסקנות וחיזוקם אמפירית.

יישום הרעיונות,

הערכה ודיווחים.

הנושאים בקרימינולוגיה הם אקטואליים ומעוררי עניין. בעזרת כתבות מהאינטרנטוסרטים מנתחים ומיישמים רעיונות תיאורטיים בקרימינולוגיה. על ידי ביקור בכלא מציעים רעיונות טיפול ומיישמים את התיאוריות בעזרת מקרים. כמו כן כל תלמיד יבנה תכנית אשר תסייע במניעת אלימות.

אקלים כיתתי – תכנית הלימודים בקרימינולוגיה מתייחסת למגוון רחב של בעיות בחברה הישראלית. ציבור התלמיד/הים הינו הטרוגני, ולכן חשוב שהלימוד יעשה באווירה פתוחה וסבלנית תוך כדי מתן דוגמאות מגוונות, דיון, סיעור מוחין, הצגה עובדתית של התופעות.

דרכי הערכה – דרכי הערכה כפי שפורטו בהערכה חלופית.

מספר הכולל של יחידות הלימוד בתכנית

שתי יחידות לימוד בקרימינולוגיה בהיקף של 90 ש"ש בשנה במשך שנתיים. סה"כ 180 שעות.

לימודי הקרימינולוגיה מיועדים לכיתות י"א, י"ב.

בכל שנה יילמדו נושאים שונים על פי סדר הגיוני.

סדר הנושאים הנלמד:

- תיאוריות בקרימינולוגיה.
- קרימינולוגיה חיובית
- cybercrime : פשיעת סייבר
- סמים.
- פנולוגיה.
- עבריינות נשים
- ויקטימולוגיה.
- נשים וילדים כקורבנות

החלוקה על פי יחידות הלימוד

תיאוריות בקרימינולוגיה, קרימינולוגיה חיובית ו cybercrime : פשיעת סייבר מהווים יחידת לימוד אחת.

סמים, פנולוגיה וויקטימולוגיה מהווים יחידת לימוד אחת.

סה"כ שתי יחידות לימוד.

פירוט התכנים של התכנית

תכנית הלימודים לכיתה י"א

מספר שעות שבועיות	הנושא	מספר
10	מבוא לקרימינולוגיה ומושגי יסוד	1
6	תיאוריות ביולוגיות לומברזו, גליק ושלדון, אייסנק, אדד	2
10	תיאוריות פסיכולוגיות פרויד, אריקסון	3
8	המשפחה ותהליך הסוציאליזציה: הירשי, פרסונס,	4
4	הגירה ופשיעה, סלין- התנגשות תרבויות	5
6	תיאוריית התיוג: הבסיס לתיאוריה, המשמעות החברתית, יישום במציאות	6
8	תיאוריית ההתחברות הדיפרנציאלית, סייקס ומצא, גלור, קרייסי	7
8	עבריינות נוער: תת תרבות, כהן, טרשר, דאונס ורוט	8
2	סיכום- תיאוריות בקרימינולוגיה	9
10	קרימינולוגיה חיובית	10
4	פשיעת סייבר: רקע - מהפכת המידע/תדע והתקשורת העולמית. מרחב הסייבר (Cyberspace)	11
2	סוגי פשיעה בסייבר	12
2	שיטות טכנולוגיות לפשיעת סייבר	13
2	סוגי פושעים בסייבר	14
2	התמודדות של מערכת אכיפת החוק עם פשיעת סייבר - אתגרים ייחודיים	15
2	מבט על העתיד	16
4	תפקידי המשטרה	17
2	זיהוי פלילי	18

תכנית הלימודים לכיתה י"ב

מספר	נושא	שעות שבועיות
1	סמים : סוגים והיבט פלילי, גורמים, היבט חברתי, טיפול.	5
2	תיקון, טיפול, שיקום	8
3	מניעה, הגבלה והרחקה,	1
4	נקם ותגמול	3
5	עונשי גוף וקלון	2
6	עונש מוות	3
7	המאסר בתקופתנו	2
8	מאסר- היבטים הסטוריים	2
9	מאסר מודרני- סוגי מאסר	2
10	המאסר המודרני ובעיותיו	6
11	המאסר בישראל	3
12	חלופות למאסר	4
13	תקון בקהילה ואלטרנטיבות לענישה	6
12	ביקור בכפר גמילה לסמים+ הכנה לביקור	8
13	שיקום אסירים	4
14	ויקטימולוגיה (תורת הקורבנות)	3
15	אלימות- גישות להסבר התופעה	2
16	יחס החברה לאלימות	4
15	פשיעת נשים	4
15	אלימות כנגד נשים	6
16	אלימות כנגד ילדים	8

4	התמודדות עם אלימות	17
---	--------------------	----

• סה"כ 90 שעות

ביבליוגרפיה

אבולעפיה, י. (1996). **תהליך ההבניה החברתית של אלימות כנגד נשים כבעיה חברתית בישראל**. חיבור לשם קבלת תואר מוסמך. רמת גן: אוניברסיטת בר אילן.

אדד, מ' (2008). **קרימינולוגיה: העברין בהתהוותו**. תל-אביב: הוצאת אור-עם. (פרקים: 4, 5 ו-6).

אדד, מ' (1980). **האלימות בהיבט אינטגרטיבי. עבריינות וסטייה חברתית**, ח', 5-22.

אדד, מ' (2001). **נגטיביזם בגיל ההתבגרות. בתוך מ' אדד וי' וולף (עורכים), עבריינות וסטייה חברתית – תיאוריה ויישום (עמ' 41-59)**. רמת-גן: אוניברסיטת בר אילן.

אדד, מ' (1981). **השפעת התיוג בתהליך ההתהוות העצמית. עבריינות וסטייה חברתית**, ט', 88-77.

אדד, מ' (2005). **ג'נה- האיש והסופר שבחר להיות עברין. נפש**, 22-21, 18-32.

אדד מ', ויגנסקי א', וחימי ח' (2008). **היש, האין, הריק הקיומי וההתנהגות**. בתוך ד' יגיל, א' כרמי, מ' זכי, וע' לבני (עורכים). סוגיות בפסיכולוגיה, משפט ואתיקה בישראל – אבחון טיפול ושיפוט (עמ' 335-357). חיפה: אוניברסיטת חיפה.

אלעד ר' ונווה נ' (2005) **עניין סוציולוגי**, הוצאת רכס.

בילסקי, ל' (1997). **נשים מוכות מהגנה עצמית להגנת העצמיות**. פלילים, ו', 64-5.

בן-דוד, ש' (2003). **ויקטימולוגיה מנקודת מבט הקורבנות**. בתוך: מ' חובב, ל' סבה ומ' אמיר (עורכים). **מגמות בקרימינולוגיה: תיאוריה, מדיניות ויישום (775-795)**. ירושלים: ארטפלוס.

בראל צ' ונוימאיר מ' (2013) **מפגשים עם הפסיכולוגיה, פסיכולוגיה חברתית מפגש שלישי**. הוצאת רכס

חיים, ע. (2002), **המאבק באלימות ילדים: התנגדות לא אלימה**. בן שמן: מודן.

כספי, י. (1996), **סמים מסוכנים: מדיניות, פיקוח, אכיפה ומשפט**. חיפה: תמר.

פוגץ, ד' (2004). "מהפכת הקורבנות" - היום שאחרי: לקראת מודל המכיר בשיקולי ענישה פרטיים? *קרית המשפט* (4), 268-229.

פירני, ע. (2010). **טראומה, התמכרות וטראומה**. מכללת עמק יזרעאל, ישראל: הוצאת ספרים אקדמית יזרעאל.

רונאל, נ. (2015) **קרימינולוגיה חיובית - פרספקטיבה חדשה בקרימינולוגיה**, מידעוןהאגודה הישראלית לקרימינולוגיה.

בר, ח. (2015) **קרימינולוגיה חיובית**, באתר שירות בתי הסוהר

שוהם, ש"ג (1978). **סטייה חברתית**. תל-אביב: אוניברסיטת תל אביב.

שוהם, ש. ג. (1995). **אישיות וסטייה**. תל אביב: אור-עם. (פרק 16).

שוהם, ש"ג, אדד, מ', ורהב, ג' (2004). **קרימינולוגיה**, ירושלים: שוקן.

שוהם, ש"ג ואחרים, (2009). **עבירות ועונשים: מבוא לפנולוגיה**, הוצאת אח.

Killian, C. (2002). Bicultural competence: A means to crime reduction among the children of immigrants? In: J.D. Freilich, G. Newman, S.G. Shoham & M. Addad (Eds.), *Migration, culture conflicts and crime* (pp. 121-133). Aldershot: Ashgate.

אתרים:

מרחב הסייבר

<http://searchsoa.techtarget.com/definition/cyberspace>

מבוא לפשיעה בעולם הסייבר של משטרת ישראל

<https://www.police.gov.il/Doc/TfasimDoc/saiber.pdf>

<https://en.wikipedia.org/wiki/Cybercrime>

יחידת הסייבר של משטרת ישראל

<https://www.police.gov.il/contentPage.aspx?pid=308&mid=9>

באתר אוניברסיטת בר-אילן , Positive Criminology

סידרת הטלויזיה Cyber CSI

<http://www.imdb.com/title/tt3560060/>

עשרת פשעי הסייבר הגדולים בשנת 2015

<http://www.computerweekly.com/news/4500260419/Top-10-cyber-crime-stories-of-2015>

<http://itlaw.wikia.com/wiki/Cybercrime>

<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%93%D7%90%D7%A8%D7%A7%D7%A0%D7%98>

